

др Душан КЕСИЋ, доцент*

ПОВРАТАК ОБАВЕЗНОГ СЛУЖЕЊА ВОЈНОГ РОКА

Традиција служења обавезног војног рока у Србији свој заматак налази у периоду друге половине 19. века. Стицање независности Кнежевине Србије на Берлинском конгресу утрло је пут развоја народне стајаће војске 1883. године. Тиме је и српска држава кренула стопама великих сила Европе 19. века, које су увеле народне стајаће војске. Увођење обавезног војног рока било је подстакнуто растућим националним заносом, како у случају великих сила, тако и у случају Србије. Народна стајаћа војска постала је симбол државности и независности Србије, и израз њене вишевековне борбе за слободу. Следствено томе, служење војног рока је представљало праксу која је имала далекосежне ефекте, његова функција надилазила је просту војну обуку. Специфичан израз служења војног рока било је јачање националне свести и особеног етоса српског народа.

Улога војске и ослободилачке борбе у стицању независности српске државе обликовала је њен симболички значај за колективни идентитет. Српски национални идентитет током 19. века свој доминатни израз нашао је кроз народну војску, а потом и служење војног рока, као моделе који су симболизовали „обнављање” српске нације. Војни успеси, како током ослободилачке борбе, тако и током балканских ратова, само су појачавали симболички значај народне војске за колективну самоспознају. Војска је својим победама непрестано (ре)афирмисала темељне елементе национални идентитета, истицањем карактеристичних идеала у виду слободе, независности и државности. Стога је веза националне и војне културе било практично нераскидива, односно потоња

* Факултет безбедности, Универзитет у Београду, dusan.kesic@fb.bg.ac.rs

култура је била један од стубова колективног идентитета у периоду 19. и прве половине 20. века. Специфична веровања, вредности, представе и симболи колективног идентитета рефлектовани су кроз народну војску. Наиме, редовно служење војног рока подразумевало је усвајање ових чиниоца националног идентитета, са идејом да се код војника развије национална свест и пробуди свесна жеља за служењем отаџбини. Свеукупно, елементи националне културе уграђивани у народну војску омогућили су креирање кохерентног система веровања и вредности унутар српског народа. Исходи тако компонованог колективног менталитета исказани су кроз солидарност у херојским жртвама и подвизима приликом остваривања националних циљева током 19. и 20. века. Дакле, свеукупност чиниоца националне и војне културе пронашла је свој израз кроз особен приступ српског народа рату и употреби силе, као и вођењу одбрамбене и спољне политике. Тако обликована српска стратешка култура рефлектовала се кроз самоспознају, националне интересе и расположива средства и методе њиховог остваривања. Међутим, период Друге Југославије дезавуисао је вредности српске националне и војне културе, привилеговањем идеолошких идеја и вредности у концепцији нове државе. Унутар таквог система, улога војске и служења војног рока није била афирмативна по српски национални идентитет. Напротив, војска је постала један од водећих симбол комунистичке идеологије, рефлектујући партијски поглед на заједничку државу и друштво. Дакле, током овог периода српски национални идентитет је изгубио своје важно упориште – народну војску. Последице таквих промена у културном обрасцу довеле су до слабљења националне самоспознаје.

Период 90-их означио је прве покушаје обнове националног идентитета у магновењу идеолошких преламања и ратова. Служење војног рока било је обавезно, а војска је све више попримала некашњу функцију, да кроз војну обуку рефлектује националне идеје и вредности. Ипак, са демократским променама овај процес изгубио је свој замајац, а са „замрзавањем” служења војног рока 2011. године наступило је „гашење” ове традиције, које за неговање српског националног идентитета била прекопотребна. С тим у вези, вести о повратку обавезног служења војног рока представљају повратак коренима, како српске војске, тако и српског националног идентитета. Обавезно служење војног рока може, као што је то био случај у прошлости, помоћи у јачању националне свести и промовисати националне вредности и интересе.